

Rakennusten korjaus- ja kulttuuriperintöavustukset

Keskeiset havainnot ja kehittämisehdotukset · Kirkon keskusrahaston avustusjärjestelmän esiselvitys 2026

9,2 M€

avustuksia vuodessa (8,1 M€ valtion kulttuuriperintöavustus, 1,1 M€ korjausavustus)

30 M€

haettu 2025 – noin kolminkertainen jaettavissa olevaan nähden

1,5 M€

valtionavustusta palautui käyttämättä 2025 (19 %)

Esiselvitys lyhyesti

Kirkkohallituksen toimeksiannosta laadittiin esiselvitys Kirkon keskusrahaston avustusjärjestelmän kehittämisestä. Keskusrahasto myöntää vuosittain noin 10 M€ avustuksia, mikä on noin viidennes keskusrahastomaksulla rahoitetusta budjetista. Lisäksi keskusrahaston kautta välitetään seurakunnille valtion rahoitusta noin 8 M€. Esiselvityksessä tarkasteltiin kahdeksaa avustuslajia asiantuntijahaastattelujen ja asiakirja-aineiston pohjalta.

Yleinen havainto on, että avustusjärjestelmä on muodostunut vuosikymmenten aikana toisistaan erillisistä avustuksista. Yksittäiset avustukset ovat perusteltuja ja hallinnollisesti ohjattuja, mutta kokonaisuutta on vaikea hahmottaa, ja tavoitteet on usein määritelty vain toiminnan tasolla. Kehittämisen tavoitteena ei ole näennäinen mittaaminen eikä toiminnan yhdenmukaistaminen. Tavoitteena on ymmärtää paremmin, mitä avustuksilla saadaan aikaan, ja kohdentaa yhteiset varat entistä tarkoituksenmukaisemmin.

Havainnot ja ehdotukset ovat alustavia. Niistä ei ole tehty päätöksiä, ja hakijoiden näkemykset otetaan huomioon jatkovalmistelussa.

Avustuksen tarkoitus

Avustuksilla tuetaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kirkollisten rakennusten ja irtaimiston ylläpitoa ja rakenteellisesti välttämättömiä korjauksia (KJ 5:20; KL 3:22). Kulttuuriperintöavustus rahoitetaan valtion rahoituksella, korjausavustus Kirkon keskusrahastosta.

Avustusten kokonaiskehyyksestä päättää kirkolliskokous. Avustusta haetaan sähköisesti, ja avustuksen määrä lasketaan määriteltyjen laskentaperusteiden mukaan.

Mikä toimii hyvin

- Avustusten tarve on kiistaton: ilman niitä merkittävä osa välttämättömistä korjauksista jäisi toteutumatta.
- Tavoite, kirkollisen rakennus- ja kulttuuriperinnön säilyttäminen, on selkeä ja laajasti hyväksytty.
- Tuki kohdentuu erityisesti suojeltuihin kohteisiin ja taloudellisesti heikommissa asemassa oleviin seurakuntiin, mikä tukee oikeudenmukaisuutta.
- Hakuprosessi on vakiintunut ja sähköinen.

Keskeiset havainnot

- Rahoitus on niukkaa tarpeeseen nähden: vuonna 2025 haettiin noin 30 M€, kun jaettavissa oli noin 9 M€. Tämä edellyttää läpinäkyviä ja johdonmukaisia priorisointiperusteita.
- Vuonna 2025 valtionavustusta palautui käyttämättä 1,5 M€, koska hankkeet eivät toteutuneet. Syitä ei seurata systemaattisesti, eikä ole määritelty, kuka seuraa töiden etenemistä.
- Kaikki hakijat eivät tunne kriteerejä riittävästi, hakemusten laatu vaihtelee ja osa hakemuksista kohdistuu kohteisiin, joita ei voida rahoittaa.

- Valmistelu, arviointi ja laskenta ovat pitkälti yhden asiantuntijan varassa, ja laskenta tehdään osin manuaalisesti. Tämä lisää virheherkkyyttä ja jatkuvuusriskejä.
- Ympäristö- ja ilmastokriteerit, kuten energiatehokkuus, ovat mukana vain epäsuorasti.
- Rahoituksen riittävyyttä suhteessa korjausvelkaan ei voida arvioida, koska korjausvelkalaskentaa ei voi soveltaa tämäntyyppisiin rakennuksiin.

Kehittämisehdotukset

Lyhyellä aikavälillä

1. Hankkeiden käynnistymistä ja etenemistä seurataan systemaattisesti, ja käyttämättä jääneiden avustusten juurisyyt selvitetään. Hankkeiden seurannalle nimetään vastuutaho.
2. Minimikriteerit selkeytetään ja otetaan käyttöön ennakkokarsinta. Näin hakemusten määrää ja laatua voidaan hallita ja hakijat tietävät etukäteen, mikä on rahoitettavaa.
3. Käsittelyä ja laskentaa automatisoidaan, ja valmistelun resursointi varmistetaan.
4. Laskentakaavan toimivuus tarkistetaan (tuottaako se tavoitellut lopputulokset), ja kaavan toimintalogiikka kuvataan hakijoille ymmärrettävästi.
5. Energiatehokkuus huomioidaan silloin, kun se tuottaa pitkän aikavälin hyötyjä heikentämättä kulttuuriperinnön suojelun ensisijaisuutta.

Pidemmällä aikavälillä

1. Kehitetään korjaustarpeen ennakointia, jotta rahoituksen riittävyyttä voidaan arvioida. Yksi vaihtoehto on kiinteistöpoolin kaltainen rakenne, jossa rakennusalan asiantuntijat auttavat ennakoimaan korjaustarpeita.
2. Esiselvityksessä nostettiin lisäksi esiin seurakuntien vaikeudet vakuuttaa arvokkaita rakennuksia. Ehdotuksena on selvittää seurakuntien yhteistä riskienjakomekanismia.

Koko avustusjärjestelmää koskevat suositukset

Esiselvitys tekee lisäksi kuusi kaikkia avustustyyppien koskevaa suositusta:

- Strateginen merkitys: mitä kullakin avustuksella halutaan saada aikaan ja vastaako rahoitus tarvetta.
- Yhtenäinen luokittelu: yleisavustus, kohdennettu avustus ja jäsenmaksu erotellaan, samoin avustukset ja hankinnat.
- Vaikuttavuusmallit: avustustyyppikohtaiset tavoitteet, mittarit ja seuranta – ei yhtä mallia kaikille.
- Kannustinvaikutukset: arvioidaan ja tuodaan näkyviin eri tahojen saamat kokonaissummat.
- Pienet avustukset: keskitetään, kohdennetaan strategisemmin tai joissain tapauksissa luovutaan.
- Hallinnollinen kestävyys: sujuvammat prosessit ja osaamisen varmistaminen.

Pohdittavaksi ennen kyselyä ja kuulemista

- Mitkä tekijät vaikeuttavat hankkeiden käynnistämistä ja aikataulussa pysymistä?
- Millainen ennakkoneuvonta tai ennakoarvio auttaisi hakemuksen laatimisessa?
- Miten priorisointiperusteet pitäisi kertoa hakijoille, kun rahoitusta on niukasti?
- Onko seurakunnallanne tiedossa rakennusten korjaustarve tuleville vuosille?

Näin voitte vaikuttaa

1. Vastatkaa ennakkokyselyyn ma 30.11.2026 klo 17 mennessä. Linkki toimitetaan sähköpostitse ma 2.11.2026. Vastaaminen vie noin 15–20 minuuttia.
2. Osallistukaa verkkokuulemiseen pe 13.11.2026 klo 8-9. Teams-linkki lähetetään sähköpostitse ma 2.11.2026. Tunnin mittaisessa fasilitoidussa keskustelussa otetaan kantaa kehittämisehdotuksiin.

Palautteen pohjalta valmistellaan avustustyyppikohtaisia vaihtoehtoisia malleja. Palautekooste esitellään kirkkohallitukselle joulukuussa 2026, ja kehittämisprojekti käynnistyy vuoden 2027 alussa.

Lisätietoja: Liisa Björklund, TT, liisa.bjorklund@qsa.fi, ja Petri Hilli, KTT, petri.hilli@qsa.fi (QSA) sekä kirkkohallituksesta Tarja Tirri, tarja.tirri@evl.fi.